

IX. Cultura muzicală din Republica Moldova

FOLCLORUL ÎN CONTEXTUL TENDINTELOR ACTUALE ALE VIEȚII MUZICALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

FOLKLORE IN THE CONTEXT OF MODERN TENDENCIES OF MUSICAL LIFE
IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

DIANA BUNEA,

conferențiar universitar, doctor în studiul artelor,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

În articol sunt relevate mai multe tendințe și fenomene legate de folclorul muzical din Republica Moldova în contemporaneitate: omogenizarea, profesionalizarea, folclorizarea și reinterpretarea folclorului. Autoarea relatează despre unele conexiuni între folclorul tradițional și muzica populară, despre importanța internetului și a mass-media pentru muzica tradițională. Sunt abordate unele probleme legate de muzica folclorică comercială, reflectând asupra proceselor de evoluție a muzicii folclorice în viața muzical-artistică contemporană din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: folclor muzical, folclorizare, reinterpretarea folclorului, omogenizarea folclorului muzical

The author reveals some tendencies and events linked with contemporary folk music in the Republic of Moldova: mixing, professionalization, folklorization and reinterpretation of folklore. She writes about some connections between folklore and pop music, about the importance of the Internet and mass media for folk music. The author approaches some problems related to commercial folk music and reflects about the processes of evolution of folk music in the contemporary musical and artistic life.

Keywords: musical folklore, the folklore reinterpretation, folklorization, mixing of folklore.

Viața muzicală contemporană, în cele mai diverse țări ale lumii, denotă prezența unor tendințe ce pot fi încadrate în amplul fenomen al globalizării culturale, ce are loc astăzi în întreaga lume și care se resimte tot mai accentuat, în raport cu folclorul muzical tradițional. Manifestate în ansamblu, aceste tendințe sunt deja destul de pronunțate și în viața muzicală din Republica Moldova. Printre acestea înscriem: omogenizarea, în cadrul folclorului românesc basarabean, al folclorului din întreg spațiul etnic românesc; folclorul muzical compus (de autor); prelucrările și aranjamentele folclorice; difuzarea și propagarea folclorului muzical prin intermediul internetului și mass-media; „asediu” muzicii populare de tip comercial; fuziunea muzicii folclorice autohtone cu muzica altor popoare, deseori prezentată în stilizare de estradă și jazz ș.a.

Tendințele în cauză au apărut și s-au amplificat mai ales în perioada modernă, în contextul urbanizării și preschimbării socioculturale a satului tradițional, care constituise, încă din cele mai vechi timpuri, leagănul și temelia folclorului muzical. Se știe, că în fiecare etapă istorică, creația populară se încadrează într-o cultură folclorică unitară, având legități și legături specifice cu evenimentele și fenomenele din exteriorul ei, manifestându-se prin preferința unor anumite genuri și categorii folclorice, etc. Astfel, evenimentele și procesele istorice, politice și social-economice majore ce au avut loc în Moldova pe parcursul secolelor XIX–XX și-au pus

amprenta asupra dezvoltării și au condiționat aspecte și fenomene ale folclorului muzical românesc în actualitate. Cele două războaie mondiale, regimul totalitar comunist, deportările, foametea organizată din anii 1946–1947 ș.a. (ca să amintim aici doar de cele desfășurate pe parcursul secolului XX) nu doar au schimbat radical modul de viață tradițional rural, dar și urban, ci au afectat chiar fondul genetic național, prin reducerea semnificativă a populației (conform unor estimări, după cel de-al doilea război mondial, populația de atunci a republicii s-a redus aproximativ în jumătate). În multe privințe, s-a schimbat modul de gândire al purtătorilor de folclor — avem în vedere îndoctrinarea comunistă din perioada postbelică, care a generat, printre altele, și fenomenul transformării folclorului muzical în instrument de propagandă a regimului sovietic.

Actualmente, vorbind despre mediul rural moldovenesc modern, constatăm că deja se resimt efectele migrației masive (temporare sau definitive) a populației în ultimii 10–20 de ani (care se estimează, neoficial, la circa un milion de persoane, din cele aproximativ patru care locuiau în Moldova înainte de anul 1990), — în multe localități găsim astăzi case pustii, iar folclorul, în manifestările lui tradiționale, este întâlnit tot mai rar.

În acest context, este simptomatică intensificarea fenomenului *folclorizării și reinterpretării folclorului*¹, ce are mai multe fațete, și, — deși conține un șir de conotații negative — este înțeles de noi mai degrabă ca o reacție populară subconștientă la procesele de globalizare. Un rol deosebit în aceste procese îl au festivalurile și concursurile de folclor ce au fost inițiate și se desfășoară cu succes, mai ales în anii de independență ai Republicii Moldova. Este îmbucurător faptul că sunt promovați nu atât interpreți sau ansambluri de folclor, ci anumite genuri sau categorii folclorice. Numeroase festivaluri sunt dedicate obiceiurilor de iarnă sau celor nupțiale, iar unul din festivalurile recent organizate a vizat în special genul de doină. Un loc aparte îl ocupă în viața cultural-artistică de la noi un șir de festivaluri de muzică sacră, ce promovează genurile populare religioase (cântecul pascal, de stea, cântecul religios), redescoperite în condițiile eliberării de sub „tutela” ideologică ateist-comunistă.

Este îmbucurător și faptul că multe festivaluri sunt destinate copiilor și tinerilor interpreți, familiarizându-i cu tradițiile populare, căci astăzi ei deseori însușesc repertoriul folcloric din publicații și nu din surse tradiționale. Toate aceste procese, fără îndoială, reprezintă un factor pozitiv în ce privește salvagardarea folclorului.

Observând îndeaproape desfășurarea unor festivaluri de folclor din republica noastră, atestăm, spre exemplu, despre o anumită „tocire” a sensibilității muzicale naționale a generației tinere, care adoptă foarte ușor în repertoriu — ca fiind de sorginte populară, — piese de autor străine calapoadelor tradiționale ale genului, — or, acest fenomen condiționează în mod direct procesele de folclorizare.

Spre exemplu, melodia *Colindăm, colindăm, iarna*, în interpretarea Paulei Seling poate fi auzită la festivalurile de folclor în calitate de colindă (!). Tot astfel, folclorul obiceiurilor este adus în scenă în reinterpretări inadecvate pe plan stilistic-funcțional: spre exemplu, colindele capătă un vădit aspect de cântec propriu-zis, atunci când sunt însoțite de un taraf, ce acompaniază armonizat, în ritm de horă-sârbă.

---

¹Prin *folclorizare* înțelegem adoptarea în repertoriul popular a unor creații de autor sau ale etniilor conlocuitoare, mai mult sau mai puțin apropiate de tradiția și stilul popular iar *reinterpretarea* presupune interpretarea - mai mult sau puțin apropiată de sursă — a unui repertoriu folcloric, în alt spațiu decât cel tradițional (săli de concert, platouri de televiziune, concursuri și festivaluri) de către alți interpreți decât cei din mediul tradițional etc.

În general, melodica colindei constituie o sursă de inspirație pentru compozitorii și interpreții de estradă de la noi, ca să amintim aici doar de *Plugușorul* în versiune rock a formației *Zdob și Zdub*; *Colindul* în interpretarea duetului Aurel Chirtoacă și Geta Burlacu, *Colindul* semnat de Silvia Grigore ș.a. Având drept punct de plecare obiceiul popular, acestea îl readuc în viața muzicală actuală în forme cu totul diferite de cele tradiționale.

Deși tână generație, „consumatoare” a acestor producții, le adoptă în repertoriul ei destul de rapid, „noile colinde” nu mai dețin acea încărcătură magico-ritualică specifică acestui gen ancestral, păstrând doar anumite reminiscențe funcțional-estetice, — în special, augurale, — al acestuia. Astăzi, în viața muzical-artistică de la noi, colinda nu doar denotă puncte de tangență cu genul folcloric de cântec propriu-zis, ea pătrunde în alte tipuri de muzică, capătă forme non-folclorice de mare popularitate.

Tendința actuală de interacțiune a folclorului cu muzica de estradă este un proces ce marchează trecerea acestuia în forme de manifestare muzical-artistice moderne.

În această ordine de idei, ținem să consemnăm faptul că și alte genuri folclorice prezintă interes pentru muzica de estradă, unul din cele mai „solicitate” fiind cântecul propriu-zis. Există deja „tradiția” ca interpreții de estradă să lanseze CD-uri cu muzică populară. Se dă preferință melodiilor foarte cunoscute din repertoriul folcloric și lăutăresc „clasic” (din perioada de după război) sau se apelează la cântecele compuse în stil popular. Cu părere de rău, acest repertoriu apare de multe ori în înveșmântări stilistico-armonice și aranjamente muzicale străine de folclorul românesc.

În același context al muzicii de estradă, este interesant să menționăm și o altă tendință în viața muzicală de la noi — cea de *fuziune a muzicii folclorice autohtone cu muzica altor popoare*, deseori stilizată sub forme de estradă și jazz. Deși fenomenul în cauză este mai vechi și, într-o anumită măsură, este propriu vieții folclorice, astăzi el a căpătat o deosebită amploare, conducând spre apariția unor sonorități „globalizate” ce nu pot fi atribuite unei anumite identități naționale. Ascultătorul poate doar sesiza careva intonații și motive populare (citate sau prelucrate) ce sunt supuse unei dezvoltări libere, improvizatorice. Un exemplu în această privință îl constituie creația formației moldovenești *Transbalkanica*, a cărei denumire vorbește de la sine. Formația cântă o muzică eterogenă, ce depășește arealul etnic românesc, axându-se pe intonații și trăsături specifice folclorului spațiului balcanic.

De notat, că astăzi în întreaga lume există formații ce promovează o asemenea stilistică muzicală, acesta fiind un proces de amploare globală, ce se desfășoară sub o formă pe care am putea-o numi „conștientă”, pentru că muzicienii ce practică această muzică o creează în mod deliberat.

Trebuie să constatăm, însă, că nu doar cântăreții de estradă apelează la muzica scrisă în stil popular, ci chiar înșiși interpreții de folclor. Și dacă până acum aproximativ 30–40 de ani puteam vorbi despre tendința de *profesionalizare pe plan interpretativ a folclorului* (amintim aici și apariția catedrelor de instrumente populare și canto popular deschise în anii 60-80 ai secolului trecut la colegiul de muzică și la conservator), astăzi această *profesionalizare* apare foarte pronunțat *pe plan componistic*. Folclorul „iese din anonim” prin numeroși autori ce scriu în stil popular și a căror muzică de multe ori chiar corespunde rigorilor și calapoadelor morfologice ale folclorului. Astfel, destul de rapid, și acest repertoriu ajunge să fie folclorizat. Fenomenul se referă atât la muzica vocală, cât și la cea instrumentală — spre exemplu, astăzi doar puțini pot

recunoaște paternitatea unor melodii semnate de Dumitru Blajinu, Emil Croitoru, Timofei Tregubencu, Gheorghe Banariuc și mulți alții.

De remarcat, că de cele mai multe ori, autorii (compozitorii) basarabeni de folclor utilizează un limbaj muzical ce omogenizează și nivelează trăsăturile melodice ale mai multor graiuri și stiluri regionale românești.

Privită în cadrul aceluiași spațiu etnic, *omogenizarea* (îmbinarea și nivelarea stilurilor muzicale regionale) este un fenomen pe cât de vechi, pe atât de modern, — de altfel, inerent muzicii de expresie folclorică. Manifestându-se încă din vechime, spre exemplu, în cadrul fenomenului transhumanței, a contribuit esențial la perpetuarea caracterului unitar și omogen al folclorului muzical din întreg spațiul etnic românesc.

Astăzi omogenizarea se manifestă în viața muzical-artistică basarabeană prin popularitatea de care se bucură melodică și stilurile vocale de interpretare bănățean, muntenesc, oltenesc, ș.a. Deținând o ornamentică mai bogată față de graiul muzical tradițional moldovenesc, acestea oferă interpreților, din câte se pare, posibilități mai mari de manifestare a calităților vocale și instrumentale. Astfel, prin acest fenomen, s-a ajuns oarecum la limita absurdului — interpreții de folclor basarabeni „suprapun” stilurile interpretative regionale, fără să înțeleagă faptul că anume aceste diferențe constituie farmecul și frumusețea repertoriului fiecărei zone folclorice. Așa, în interpretarea cântăreților noștri, pe scenele de concert și în studiourile de televiziune apar cântece adaptate, compuse sau preluate din diverse regiuni folclorice românești, în versiune stilistică denaturată, ce nu pot fi atribuite nici zonei de proveniență, nici zonei moldovenești basarabene.

De remarcat și faptul că destul de numeroșii compozitori de muzică populară ce activează la noi cunosc foarte bine stilurile regionale și știu a „conferi” unei melodii populare „parfumul” regiunii dorite. Utilizând anumite „trucuri” ce țin de structura muzicală, de aranjament, de cadențe, de stilul de acompaniament, de componența orchestrei, ș.a.m.d., ei mănuiesc cu măiestrie acest „meșteșug”.

Deși repertoriul în cauză se situează deseori la nivel comercial, căci se urmărește „moda clipei” și profitul material, — se pare că goana după succes este un catalizator atât al procesului de profesionalizare (interpretativă și componistică), cât și al celui de omogenizare, despre care vorbeam mai sus.

Pe de altă parte, intensificându-se tot mai mult pe parcursul secolului XX și până în zilele noastre, procesul de omogenizare generează astăzi mai multe dificultăți ce țin de identificarea și (auto-) definirea trăsăturilor specifice folclorului muzical local (din Republica Moldova).

Aceste probleme îi preocupă în mod special pe tinerii interpreți de folclor. Participând în concursuri și festivaluri în România, li se reproșează că nu sunt reprezentativi, pe plan repertorial sau stilistic-interpretativ, pentru zona din care vin, că nu poartă costumele corespunzătoare zonei folclorice ș.a. În contextul în care în spațiul etnic muzical românesc (în România), există și sunt bine definite numeroase regiuni, zone și subzone folclorice, reprezentate de numeroși interpreți, cu repertoriu și costume populare distincte, este firesc să apară aceste întrebări.

Departa de a cuprinde întreaga problematică în cauză, ne exprimăm certitudinea, că nu putem defini trăsăturile spațiului muzical-folcloric basarabean (Pruto-nistean) în mod separat față de zona folclorică a Moldovei de peste Prut. Astăzi nu se mai poate contesta faptul că facem parte din una și aceeași zonă folclorică a Moldovei. În linii mari, pe ambele maluri ale Prutului,

cu mici variații, vom găsi aceleași obiceiuri, repertoriu și stil de interpretare. „Poetic” vorbind, dar perfect valabil și pe plan etnomuzicologic, la Iași se cântă ca la Chișinău.

Referitor la spațiul nostru basarabean, putem vorbi doar despre micro-zone ce denotă anumite preferințe de repertoriu, anumite componente ale formațiilor tradiționale, tempouri sau caracter de interpretare ș.a. — după cum se știe, acestea sunt Codrii, Bugeacul, stepa Bălților, câmpia Sorociei, valea Nistrului, lunca Prutului, nordul Moldovei, Bucovina de Nord ș.a. Etnomuzicologa noastră încă nu s-a pronunțat asupra trăsăturilor muzicale ce definesc esența melodiei fiecărei din aceste micro-zone.

Această problematică necesită elucidarea mai multor aspecte, însă ne exprimăm convingerea, că doar din unghiul de vedere al unității culturii muzicale populare din întreaga zonă folclorică a Moldovei istorice vom putea afla răspunsurile dorite.

În încheiere, am vrea să ne expunem asupra rolului pe care-l are în ultimii 10–20 de ani spațiul virtual, radioul și televiziunea în raport cu folclorul muzical. Aceste realizări ale tehnologiilor moderne sunt decisive în ce privește emanciparea modului de existență tradițional al folclorului și au oferit posibilități imense de propagare și promovare a acestuia, pe plan național și universal. Nu putem să nu remarcăm aici meritul extraordinar pe care-l au vechile (deja!) posturi media — *Moldova1*, *TVR* și *TVR Internațional*, postul românesc de radio *Antena satelor*, sursa internet — *youtube.com*, *channel FabrIs* — care valorifică cu responsabilitate și înaltă competență profesională tezaurul folcloric românesc. Acest fapt este cu atât mai prețios, cu cât valuri de muzică comercială în stil popular invadează viața muzical-folclorică actuală, iar posturile de radio și TV de muzică populară comercială prosperă.

Datorită internetului, astăzi comunicarea în domeniul folclorului a căpătat proporții și dimensiuni globale și aici, ca și în orice fenomen contemporan, putem întrezări momente negative, dar și pozitive. Am dori, însă, să conferim acestei ultime constatări o notă optimistă, alăturându-ne opiniei distinsului etnomuzicolog român Sabina Ispas: „Fenomenul contemporan numit mass-media este, de fapt, o variantă a folclorului contemporan. Noi trăim intens acest proces de folclorizare, noi toți începem să devenim niște inși folclorici, în măsura în care înțelegem că mass-media este, de fapt, o structură folclorică a societății contemporane care deschide canale la nivel planetar” [8].

Referințe bibliografice

1. CHISELIȚĂ, V. Cântecul liric non-ritual. Doina și cântecul propriu-zis. In: *Arta muzicală din Republica Moldova: istorie și modernitate*. Chișinău, 2009, pp. 308–338.
2. GHILAȘ, V. Folclorul obiceiurilor calendaristice. In: *Arta muzicală din Republica Moldova: istorie și modernitate*. Chișinău, 2009, pp. 121–165.
3. RĂDULESCU-PASCU, C. *Ornamentica melodicii vocale în folclorul românesc*. București: Editura muzicală, 1998.
4. SULIȚEANU, Gh. *Psihologia folclorului muzical*. București: Editura Academiei RSR, 1980.
5. ȚURCANU, I. *Istoria românilor (cu o privire mai largă asupra culturii)*. Brăila: Editura Istros a Muzeului Brăilei, 2007.
6. АЛЕКСЕЕВ, Э. *Фольклор в контексте современной культуры*. Москва: Музыка, 1988.
7. ЗЕМЦОВСКИЙ, И. Народная музыка и современность. В: *Современность и фольклор*. Москва, 1977, с. 28–75.
8. ISPAS, S. Folclorul este sistemul de sisteme al vietuirii noastre [online]: interviu preluat din revista "Contrafort". A intervievat Stefan Postelnicu. In: *Folclorul Romanesc: tezaur identitatii nationale*. București, 5 apr. 2000 [citat la 26 iunie 2013]. Disponibil: <http://www.folcloric.ro/documente.html#1>.